

Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık ve Necip Fazıl Kısakürek Şiirlerinde İstanbul Silüetinin Bileşenleri*

Emine KÖSEOĞLU

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık Bölümü
ORCID: 0000-0003-2457-7659
ekoseoglu@fsm.edu.tr

Aye BARUT

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5619-878X
aye.barut@stu.fsm.edu.tr

* Bu çalışma, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından "2023B1Ç03D" nolu araştırma projesi kapsamında desteklenmiştir.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, kent silüetinin kimliğini ve özgünlüğünü ifade eden yeni bir okuma ve algılama anlayışına göre çalışmak fikri doğrultusunda, Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan seçilmiş şiirlerin analizi ile İstanbul kentinin silüetini okumaktır. Ufuk çizgisi sadece kent çizimleri ve planları görülemez; sanat, edebiyat ve kültür alanındaki okumalar, analizler ve araştırmalarla da ortaya çıkarılabilir. Şiir, kentin perspektifleri ve yerleşimleri hakkında ipuçları verdiği için kent silüetinin özgünlüğünün ve kimliğinin bir kanıtıdır. Bu çalışmada, İstanbul silüetini şiir üzerinden çizme amacına ulaşmak için şiir örnekleri incelenmiştir. Üç şairin (Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek) dört farklı şiirinde İstanbul'un silüetini yansıma biçimi sistematik olarak gösterilmiştir. Araştırma, nitel araştırma tasarımı yaklaşımına göre desenlenmiştir. Araştırma yöntemi olarak bütüncül çoklu durum çalışması seçilmiştir. Veriler, seçilen şiirlere yönelik doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Toplanan verilere betimsel tematik analiz uygulanmıştır. Seçilen şiirler, şairler için ortak sayılabilecek bazı duyguları ve mimari güzellikleri anlatır. Böylece İstanbul silüeti şiirler yoluyla panoramik bir şekilde görülebilir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, silüet, kent, mekân, şiir

Elements of Istanbul Skyline in the Poems of Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık and Necip Fazıl Kısakürek

ABSTRACT

The aim of this study is to read the skyline of the city of Istanbul with the analysis of selected poems that have an important place in Turkish literature, in line with the idea of working according to a new understanding of reading and perception that expresses the identity and originality of the city skyline. The skyline cannot be seen only in city drawings and plans, it can also be revealed through readings, analyzes and research in the fields of art, literature and culture. The poem is a testament to the authenticity and identity of the city skyline, as it gives clues about the city's perspectives and settlements. In this study, examples of poetry were examined in order to achieve the aim of drawing the skyline of Istanbul through poetry. The way of reflecting the skyline of Istanbul in four different poems of three poets (Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek) was systematically shown. The research was designed according to the qualitative research design approach. Holistic multiple case study was chosen as the research method. Data were collected through document review for selected poems. Descriptive thematic analysis was applied to the collected data. The selected poems describe some feelings and architectural beauties that can be considered common for poets. Thus, the skyline of Istanbul can be seen in a panoramic way through poems.

Keywords: Istanbul, skyline, city, space, poem

GİRİŞ

Yaşamda her canlı/nesne, kendisine has olan veya onu diğerleriyle kıyaslama unsuru olan ayırt edici özelliklere sahiptir. Başka bir deyişle canlılar/nesneler tanımlayıcı bir unsur olan kimlik kavramıyla bağlantılıdır. Nasıl ki insan doğduğu andan itibaren kendi kimliğini oluşturmaya başlıyorsa, bu süreç kentlerde de benzer şekilde işlemektedir. Kentler her düzeyde (kültürel, sosyal, ekonomik vb. gibi) özgün bir kimlik yaratmanın mekânsal ve beşerî olanakları için zemin oluşturur (Carmona, 2021: 135, 163, 315, 373). "Kimlik kavramı, canlılar ya da nesnelere için ayırt edici" (Ulu ve Karakoç, 2004: 59) özellikleri ve benzerler arasındaki kıyaslamayı da getirmektedir. Kimlik, bir yerin, mekânın ya da bir kişinin, bunlarla birlikte, bir kentin karakterini yansıtmaktadır. Genel olarak her yerin, çevresel ve beşerî faktörlerden oluşan kendi ruhu veya atmosferi vardır (Bachelard, 2017: 33, 79). İnsan, iklim ve gece ile gündüz arasındaki fark (ışık ve gölge) gibi doğayla ilgili olanlar da dahil olmak üzere çevresel faktörler ve bunun yanında farklı binalar gibi yapıları çevre etkenleri ile kendi kültürüne ve yaşam tarzına göre etkileşime girmektedir. Böylece tüm bu etkenlerin birbiriyle birleşmesinin kentin ruhunu oluşturduğu ve hafızalarda yer edinmesini sağladığı söylenebilmektedir (Mumford, 1961: 29, 55, 119; Rasmussen, 1994: 42, 43, 138, 141, 148). Doğal ve yapıları çevreye dair kentsel bileşenler ve özellikler kimlik kurulumuna katkıda bulunurken kolektif kentsel imajın oluşmasına da etki eder. Kent onu deneyimleyenlerin zihninde imaj öğeleriyle canlanır (Lynch, 1960: 9)

Siluet, kentin kimliğini temsil ederken zihinsel kentsel imaj oluşumuna (imageability) (Lynch 1960: 2-9) da katkı koyan önemli araçlardandır. Bir kent silueti, yapılarının, binalarının ve doğasının görüldüğü, kentin genel bir yatay görünümü olarak tanımlanabilmektedir (Lim ve Heath, 1994: 164). Bu yönüyle silueti oluşturan mimari bileşenler ve özellikler bir kentin deneyim esnasında ve uzaktan kavranabilen ve bellekte tutulabilen, dolayısıyla kentin okunabilirliğini teşkil eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Rapoport 1977: 174, Lang 1987: 135). Siluet denilince akla ilk gelen en önemli imgelerden biri de İstanbul siluetidir. Gökyüzü çizgisinin deniz çizgisiyle bağlantılı olduğu İstanbul'un silueti, doğadaki tepeler ve ağaçlarla uyumlu, kubbeler ve minareler arasında yatay bir hattı teşkil eder. Ancak özellikle son on yılda gökdelenlerin sayısının artmasıyla İstanbul boğazı silueti yatay eksenden düşey eksene doğru karakter değişikliğine uğramıştır.

Sanatın ve yaratıcılığın kaynağı olan kentlerin silueti sadece çizimler ve resimlerle ifade edilmekle kalmamış, aynı zamanda kelimelerin, müziğin ve sanatın kendine özgü kimliğini yazdırmasına da olanak sağlamıştır (Hisar, 2011: 9, 13, 98, 102, 108). Ağırlıklı olarak mimarileriyle öne çıkan kentlerin siluetleri, şairler tarafından çeşitli yaratıcılık ve sanat biçimleriyle de ifade edilmiştir (Beyatlı, 2022: 62, 64).

Bugün içinde bulunulan küreselleşme ve her alanda yaşanan sürekli hızlı değişim, İstanbul'un kendine özgü siluetini etkilemektedir ve kentsel çizginin uluslararası yönde hareket etmesi (cam gökdelenler modeli gibi) İstanbul'un özgün kimliğinin kaybolmasına neden olacak değişimlerin habercisidir. Başka bir deyişle bu, İstanbul'un mimari ve kültürel değerleriyle özel karakter dokusunu kaybetmesine neden olmaktadır. Bu kimliğin, kentin silueti ile korunarak özgünlüğünü kaybetmeden gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Dolayısıyla şairin mekân ve olay anlatımlarını dikkatle incelemek, İstanbul siluetini korumaya açılacak yollar için etkili bir rehber niteliğindedir. Böylece şiirin işlevinin yalnızca sanatsal yaratıcılık ve eğlenceyle sınırlı olmadığı, aynı zamanda daha geniş yankılara da katkıda bulunduğu görülebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, mekânsal açıdan kimliği, zihinsel imajı ve özgünlüğü ifade eden kent siluetini okumaktır. Siluet sadece kentin çizimleri, planları ve dürbünleriyle görülmekle kalmaz, aynı zamanda sanat, edebiyat ve kültür alanında okumalar, analizler ve araştırmalar yoluyla da ortaya çıkarılabilir. Kentin silueti kentsel, sosyal, kültürel, ekonomik vb. gibi birçok kavramı içermektedir. Bu çalışmanın amacı, İstanbul kentinin siluetini, Türk edebiyatında önemli bir yeri olan seçili şiirlerin analizi ile okumaktır.

Bu çalışma, öncelikle çalışmanın konusu ile ilgili temel genel kavram ve terimlerin açıklamasını içermektedir. Bu konuda önceki çeşitli çalışmalardan bir dizi açıklama, analiz ve bilgi sağlanmış, ardından İstanbul silüetini şiir aracılığıyla okuma çalışması yer almıştır. Bu çalışmada üç şairin (Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık ve Necip Fazıl Kısakürek) İstanbul'un silüetine dair kaleme aldıkları nitelikler ve yorumlar, dört farklı şiirde (Bir Başka Tepeden, İstanbul'u Dinliyorum, İstanbul Türküsü ve Canım İstanbul) yansıtma biçimleri ortaya konmuştur. Böylece İstanbul'un silüeti şairlerin ve şiirlerinin perspektifinden görülebilmektedir.

KENT SİLÜETİ VE İSTANBUL

İnsanlar kentlerde yaşamaya geçtikçe kent silüeti kavramı gelişmeye başlamıştır. Silüet terimi Fransızcadan çevrilmiştir ve bir nesnenin gölgesinin oluşturduğu ana çizgiler anlamına gelmektedir. Mimari olarak bu terim, ufukla birlikte mekânsal unsurların birbirleriyle panoramik bir resmini oluşturan yapı çevrenin gölgelerini temsil etmektedir (Lukić, 2011: 134).

Her kentin farklı ölçekler ve yorumlarla kendine has özellikleri vardır. Bu özellikler, çeşitli faktörlerle (tarihsel, kültürel, fiziksel faktörler vb. gibi) bağlı olarak yaratılış, gelişme ve yeniden üretim süreçlerinin gerçekleştiği uzun bir zaman diliminde ortaya çıkmaktadır. Böylece sürdürülebilir kent kimliği, geçmişten günümüze uzanan dev bir süreçle oluşturulmaktadır (Topçu, 2018: 372). Kent kimliğinin bir ifadesi olan kent silüeti, kent olgusunun bir bütün olarak algılanmasını ve görülmesini sağlayan, kolektif zihinsel imajı oluşturan, okunabilirliğine katkıda bulunan tüm somut ve soyut unsurları içermektedir (Güney vd., 2012: 160; Altuntaş ve Önder, 2016: 259, 261).

Kent sadece fiziksel bir yer değildir. İnsanla karşılıklı bir ilişkiyi ifade eden etkileşimli bir yerdir. Sosyal, kültürel, ekonomik vb. gibi olayları kucaklayan, dolayısıyla mekân aynı zamanda hem etkileyen hem de etkilenen bir unsurdur. Bir yerin ruhu, bir yere kendi kimliğini veren nitelikler duygusu olarak tanımlanmıştır (Norberg-Schulz, 1980: 9, 18, 21, 97). Kentlerin silüetleri, bu ruhu veya kimliği ifade etmenin bir yoludur. Bunun kanıtı, İstanbul, Paris, Londra vb. kent sakinlerinin ya da ziyaretçilerin kenti hatırladıklarında zihinlerinde beliren görüntülerdir (Çakmakçı, 2020: 8).

Silüet teriminin kent sınırlarını net siyah çizgilerle gösteren monokrom görüntülere uygulanması yaygındır (Bostancı, 2021: 165), ancak renkli görüntüler üzerine yapılmış araştırmalara da bulunmaktadır (Karimimoshaver vd., 2021: 4). Kentin simgesi olan silüet deneyimlenirken kentin konumu, hiyerarşisi, kentsel ve mimari özellikleri algılanabilmektedir (Heath vd., 2000: 542, 543, 545). Ayrıca kentin uygarlığı, hâkim kültürü ve estetiği hakkında da bilgi edinilebilmektedir (Stamps, 2002: 168-170; Karimimoshaver ve Winkemann, 2018: 164-165). Kent silüetinin önemi sadece kent hakkında bilgi vermesi şeklinde özetlenemez, kentlere kimlik kazandırdığı için de genel olarak önemi anlaşılabilir (Sakıcı, 2017: 654). Çünkü silüet, kentin sosyal, kültürel, politik ve ekonomik anlamlarının açık olduğu farklı yönlerini ifade etmektedir (Charney, 2007: 195).

İstanbul kentinin silüetinin araştırılması ve incelenmesi ile ilgili birçok kaynak bulunmaktadır. Bu kaynak ve çalışmalar, İstanbul'un silüeti ile ilgili terim ve kavramların bilimsel ve kuramsal bir açıklamasını sunduğu gibi, genel olarak kentin silüetini ve kimliğini korumaya yönelik bazı analizler, görüşler ve öneriler sunmaktadır (Önem ve Kılınçalan, 2005: 119-121; Göksoy Özkan, 2012: 1; Uçman Altınışik, 2016: 65-67; Şevkin ve Gül, 2017: 1-13). Bazı çalışmalar ise kent silüetini okunabilirlik ve zihinsel imaj oluşturma özellikleri bakımından incelemiştir (Bostancı ve Oral 2017: 55, 56; Ghazaleheniya ve Özsavaş Akçay, 2022: 65, 66). Kent silüetini oluşturan unsurlardan biri olan ve görülebilir mimari bileşenler olarak ortaya çıkan işaret öğeleri (landmark) (Santos-Delgado, 2005: 39) de yine literatürde bu bağlamda araştırma konularından biri olmuştur (Lukić, 2011: 138).

İstanbul'un silüetine daha yakından bakmak, kentsel mekânın düşünmeye değer olduğunu kanıtlamaktadır. İstanbul'un silüetini oluşturan somut ve soyut unsurların birleşimi ilginç bir ortam yaratmaktadır. Silüetin çizgileri arasındaki uyum, denizde gemi ve kayıkların hareketiyle geniş bir alana yayılan tepeler, ağaçlar, kubbeler, yalılar ve minarelerle dolu gökyüzünün görüntüsünde kendini göstermektedir (Köseoğlu ve Durna, 2022: 43, 44).

ŞİİRLERDE KENT VE İSTANBUL

Edebi eserlerde adı geçen kentlerin birçoğu ya eserin ana konusu ya da yazarların niyetlerini ifade etmenin bir aracı olmuştur (Akarsu ve Erdoğan, 2021: 17). Bu anlamda İstanbul kentinin edebiyata, şiire ve sanata düşkün olanlar için ideal bir alan oluşturduğu görülmektedir. İstanbul, sözleriyle ölümsüzleştirilmeye değer bir güzellik bulan birçok Türk ve yabancı yazar için önemli bir ilham kaynağıdır.

Öte yandan şairler, yer veya kentlerden bahseden şiirlerini, toprakla temasın ve varlıklarının somutlaştırılmasının yaratıcı bir yolu olarak ele almışlardır (Beyatlı, 2008: 3, 7). Şiirlerde, bir ifade aracı olarak, yerin duygularla ilişkilendirildiği ve zihinlere imgeler yerleştirdiği fark edilmektedir (Tanpınar, 2007: 52). Kentleri açıklamak için edebiyat ve şiirin kullanılması, insanın yaşamının uzun bir döneminde yaşadığı kentle olan varoluşsal ilişkisini anlamayı sağlar, çünkü bu yolla kentin sosyal, tarihi ve kültürel bağlamda bilgisi yaratıcı kanallarla aktarılmaktadır. Ayrıca edebiyat yoluyla böyle bir bilgiyle donanmak bilgi edinmenin eğlenceli ve ruhu besleyici yollarından biridir (Geçgel, 2007: 20, 21; Çakmakçı 2020: 30). Kentin şiirle olan ilişkisi ile temsil edilen insan ve yer arasında güçlü bir bağ vardır. Şairler, kentle olan manevi ve psikolojik bağları nedeniyle, şehrin dünü, bugünü ve geleceğinin tüm fiziksel ve manevi unsurlarıyla doğru bir bağ oluşmasına katkı sağlayan ifadeler sunarlar.

Araştırma literatüründe, şiirlerde kentin ele alınış biçimini inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır (Gönen, 2010: 162; Narlı 2017: 171; Bayrak, 2013: 29, Kanter, 2013: 23). Bu çalışmalardan bazıları, konuya edebi dönemler ve akımlar açısından yaklaşmışlardır (Tüzer 2011: 406; Kanter, 2013: 11). Örneğin, Tüzer, 2011 yılında yayımlanan araştırmasında İkinci Yeni şiirinde kentin ele alınışında algısal yönleri incelemiş ve kentin bir yaşam alanı olarak görülme biçimlerine odaklanmıştır. Öte yandan, kent-şiir ilişkisine bakışta konuyu edebiyatçı özelinde işleyen çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Bayrak (2013), Tevfik Fikret'in şiirlerindeki mekân yaklaşımını incelemiş ve mekanları, yapay, doğal, toplumsal mekanlar gibi kategorilere ayırmıştır. Bayrak (2013), Tevfik Fikret şiirleri özelinde yaptığı bu sınıflandırmada, şairin şehir, belde, yol, sokak, cadde gibi kentsel mekanlara bakışını da irdelemiştir. Gelir ise (2020) çalışmasında Turgut Uyar'ın şiir kitabını incelemiş ve kent ve kent yaşamına alternatif olarak doğa olguları açısından çerçevesinden şiire bakmıştır. Dolayısıyla, araştırma literatüründe şiir-kent ilişkisini işleyen çalışmalar bulunsa da şiirlerde kent silüetine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tarihi ve ekonomik rolü, doğasının güzelliği, mekânları, tarihi ve dini şahsiyetleri nedeniyle Türk tarihinde önemi tartışılmaz olan İstanbul (Gönen, 2010: 168), elbette edebiyat ve daha özelden şiir için bir cazibe nesnesi olacaktır. Yaklaşık beş yüz yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi olan ve bundan sonra da Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür merkezi olarak devam eden İstanbul, Türk edebiyatı üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Medeniyet, tarih, kültür, din ve tabiatın güzelliklerini birleştiren İstanbul'a Türk edebiyatında önemli bir yer verilmiştir (Yıldırım, 2017: 87). Şairler ve yazarlar İstanbul hakkında pek çok eser kaleme almışlardır (Doğan, 2018: 437, 438; Sayar, 2013: 2190). Edebiyattan tarihe, mimariden müziğe Türk kültür ve medeniyetinin sergilendiği İstanbul, geçmişten günümüze kadar türkü, şarkı ve şiirlere konu olmuş bir kenttir (Öztekin, 2016: 127; Narlı, 2017: 181-184; Çakmakçı, 2020: 2, 5).

İstanbul silüetini şiir üzerinden incelemek, şairleri ve onların vizyonlarını betimleyerek İstanbul hakkında farklı bir anlayış oluşturmayı olanaklı kılar. İstanbul'a aşk ve bağlılık üzerine yazılan şiirler, şairin düşünce, duygu ve inançlarına göre farklı bir algısı veya

anlamını ortaya koymaktadır. Ancak bu şiirlerden ortak ifadeler ve imgeler çıkarılabilmektedir. Tarihi, kültürel, toplumsal ve zihinsel kavramlar gibi diğer kavramlarla yakından bağlantılı olan İstanbul, kendisini sadece fiziksel olarak değil psikolojik olarak da seven şairleri birbirine bağlar. İstanbul, şairlere kimliklerini, kökenlerini ve deneyimlerini hatırlatır ve bu nedenle kültürel bir hafıza kentidir. Kentin geçmişini ve bugünü bir bütün olarak gören şairler; tarihi, kültürel, doğal özellikleri ve kişisel deneyimleriyle İstanbul'u daha anlamlı bir yere dönüştürmüşlerdir (Narlı, 2008: 158).

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı (Cresswell, 2013: 7) ile kurgulanmıştır. Çalışmada, bütüncül çoklu durum deseni (holistic multiple case study) (Yin, 2002: 40) kullanılmıştır. Durumları şiirler oluşturmuştur. Seçilen şiirler şunlardır: Bir Başka Tepeden - Yahya Kemal Beyatlı, İstanbul'u Dinliyorum - Orhan Veli Kanık, İstanbul Türküsü - Orhan Veli Kanık ve Canım İstanbul - Necip Fazıl Kısakürek.

Şiirlerin konuya uygun dizeleri örneklem olarak ele alınmıştır, bu bağlamda seçilen örneklem türü, amaçlı örneklemedir (purposive sampling) (Palinkas vd., 2015: 535). Şiirlere uygulanan doküman incelemesi (document review) (Dalglish vd., 2020: 1425) yoluyla veri toplanmıştır. Çalışmada, analiz tekniği olarak ise doküman analizi (document analysis) (Dalglish vd., 2020: 1425) kullanılmıştır. Doküman analizi hem veri toplama tekniği hem de veri analiz tekniği olarak çok aşamalı olarak uygulanan bir araştırma tekniğidir (Kayesa ve Shung-King, 2021: 2).

Seçilen şiirlere, doküman analizi çerçevesinde betimsel tematik analiz (descriptive thematic analysis) (Braun ve Clarke, 2006: 77) uygulanmıştır. Tematik analiz sonucunda bulguların sunulduğunda çeşitli teknikler kullanılmıştır (Blignault ve Ritchie, 2009: 143). Bulgular, ilk olarak betimsel okumalarla sunulmuştur, ikinci olarak da bu okumaların da yardımıyla şiirlerden elde edilen kodlar, temalara ve sonunda kavramlara dönüştürülerek ortaya çıkan bulgular tablolarla sunulmuştur. Son adım olarak her bir şiire dair bulgular sentezlenerek durumlara dair karşılaştırma yapma olanağı veren bir bütünleştirici bir tablo ile aktarılmıştır. Nihai değerlendirme ile, seçilen şiirler aracılığıyla İstanbul silüetine dair yakalanan kodlar aracılığıyla ortaya konan ve karşılaştırmaya olanak veren temalar ve temalardan oluşturulan kavramlar elde edilmiş olmaktadır.

SEÇİLEN ŞAİRLER HAKKINDA BİLGİLER

Yahya Kemal Beyatlı

Yahya Kemal 18 yaşındayken 1902'de İstanbul'a taşınmış ve bir yıl sonra İstanbul'dan ayrılarak Paris'e gitmiştir. Dokuz yıl sonra Yahya Kemal, İstanbul'a dönerken farklı düşünce ve duyguları da beraberinde getirmiştir. Şair, Parisli köklerine dönmeyi öğrenmiş olsa da, vatanına, tarihine ve diline olan sevgisini bulduğu İstanbul'da Türklüğünü hissetmektedir (Çakmakçı, 2020: 5). Yahya Kemal'in ölümünden sonra 1961'de şiir kitabı Kendi Gök Kubbe yayımlanmış olup bu kitap Yahya Kemal'in birçok şiirini içermektedir. Yahya Kemal şiirlerini kültür, medeniyet, tarih, vatan, din, aşk, müzik, ölümsüzlük ve ölüm gibi çeşitli konularda yazmıştır. Ancak şiirlerinde İstanbul'un ayrı bir yeri vardır. İstanbul onu karakterize eden kolektif ve milli ruh nedeniyle onun için evi sembolize etmektedir. Kemal, İstanbul'un fiziksel ve soyut yönlerini eserlerinde toplamıştır. Yahya Kemal, İstanbul'u eski Türk tarihi ve medeniyetinin ideal bir bileşimi olarak ele almaktadır.

Orhan Veli Kanık

Orhan Veli, 1914 yılında Beykoz Yalıköy'de doğmuştur. 20. yüzyıl Türk edebiyatının en yenilikçi şairlerinden biridir. 1932 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde felsefe seminerine başlar. Ankara Lisesinden arkadaşları olan Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat ile ortaklaşa "Garip" adlı kitabı yayınlarlar. Bu kitap ile birlikte Garip Edebiyat Akımı başlamış olur. "Garip" hareketi şiir geleneğine bir tepki olarak ortaya çıkar (Saraçoğlu, 2017: 629). Bu eserlerde İstanbul şehri, insan ve çevre ilişkisi bağlamında, zaman ve tarih anlayışıyla ele alınmaktadır. İstanbul, garip şairlerin zor ve sıkıcı gerçeklikten kurtarıcısıdır

ve onlara sevgi ve huzur vermiştir. Orhan Veli, şiirlerinde İstanbul'da yaşam ve gündelik hayata dair ipuçları vermektedir. Şiirlerinde kafelerden, barlardan, şoförlerden ve işçilerden bahseder ve kısaca şiirleri İstanbul halkını ve hayatını yansıtır.

Necip Fazıl Kısakürek

Şair Necip Fazıl, 1905 yılında İstanbul'da doğmuş, uzun yıllar orada yaşamış ve orada ölmüştür. 1921'de İstanbul Dârülfünunu Felsefe Şubesi'ndeki öğrenimi devam ederken kazandığı devlet bursu ile felsefe tahsili için Paris'e gitti. Türkiye'ye döndükten sonra memuriyet ve müfettişlik yaptı. Çeşitli okullarda felsefe öğretmenliği yaptı. 1942 yılından itibaren yayıncılığa ve yazarlığa odaklandı. Kaldırımlar kitabına adını veren Kaldırımlar şiiriyle tanındı. Edebi yaşamının ilk dönemlerinden itibaren mistik ve spiritüel tarzı dikkat çeker. Hece vezni onun şiirleriyle farklı bir konum kazanır (Okay, 2023). İstanbul'un sadece fiziki güzelliğinden değil, beşerî ve manevi özelliklerine de yer veren en iyi şairlerden biri olmuştur. Şiirlerinde şehri hep yalnızlık hissi veren, ürkütücü ve çirkin bir yer gibi olumsuz özelliklerle anlatır.

BULGULAR

İstanbul Silüetinin Seçilen Şiirler Üzerinden İncelenmesi

İstanbul kenti, Yahya Kemal Beyatlı'nın, Orhan Veli Kanık'ın ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde değerli bir yer edinmiş ve Türk edebiyatında farklı bir boyut kazanmıştır. Bu şiirler üzerinde İstanbul'un güzelliği hakkında tam bir algı oluşturulmuştur.

Bu bağlamda, bu bölümde şairlerin anlatımları ve şiirlerinde resmettikleri hayali imgeler üzerinden İstanbul şehrinin silüetinin detayları ele alınmıştır.

Yahya Kemal Beyatlı'nın Bir Başka Tepeden Şiiri

Yahya Kemal'in Bir Başka Tepeden adlı şiiri, İstanbul ile ilgili en önemli şiirlerinden biridir. Bu şiir Münir Nurettin Selçuk tarafından bestelenmiş ve İstanbul'a olan derin sevgiyi ifade eden popüler bir şarkı olmuştur. Yahya Kemal için İstanbul'u sevmek; bütün Türkiye'yi ve tarihini sevmektir dolayısıyla tarihi ve medeniyetini iyi anlamak demektir. Şiirsel mısralarda şu şekilde bahsedilmektedir:

"Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça gönül tahtına keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer
Nice revnaklı şehirler görünür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim en hoş ve uzun rüyada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan" (Beyatlı, 2022: 2)

Şair Yahya Kemal, Bir Başka Tepeden adlı şiirinde İstanbul kenti hakkında fiziksel ve soyut bir anlatım oluşturmuştur. Mekânın fiziksel özelliklerine dair betimlemeler ile İstanbul'un gerçeğe en yakın hayalinin resmini çizmek mümkündür. Edebi eserler bu yönleriyle yazıldıkları döneme ilişkin mekânsal bilgileri aktarma gücüne sahiptir (Yılmaz, 2019: 21). Şair Yahya Kemal, bir tepeden bahsederek İstanbul şehrinin fiziki özelliklerine vurgu yapmakta, böylece şehrin coğrafi yapısı, manzaranın güzelliği ve orada görülebilecek harika manzaraları tasvir etmektedir. Bu tepelerden binalar, sokaklar, meydanlar ve bahçeler dahil olmak üzere çeşitli bileşenleriyle farklı semtler görülebilmektedir. Burada şair, kentteki her mahallenin özgünlüğünü özel bir estetik değerle ifade eder. Bu da İstanbul'daki her mahallenin fiziksel (yapılı ve yapılmayan çevre) ve soyut açıdan (sosyal, kültürel, ekonomik ve dini) kendine özgü bir karakter kazandığını göstermektedir. Buradan, İstanbul silüetinin güzelliğinde, benzersiz olan ve özel bir estetik biçim oluşturmak üzere bir araya geldiklerinde uyumlu olan parçaların bütünleşmesi olduğu sonucuna varılabilir. Bu estetik biçim, İstanbul kentinin kimliğidir.

Şair aynı zamanda İstanbul'un güzelliğini anlatmak için doğru bir ölçü oluşturan güçlü şiirsel imgelerle İstanbul'un güzelliğini ifade eder. Söz konusu imgesel özellikler şairin mekâna dair öznel betimlemelerini yansıtmada araç olur (Can, 2015: 35). Şair, İstanbul'un dünyanın en güzel kentleri arasında ilk sıralarda yer aldığından, güzelliğinin rüyalarda görülene benzediğinden, insanın yaşamak için mücadele edip ölümüne kadar her zaman kalabileceği bir kent olduğundan bahsetmektedir. Bu tasvir sayesinde İstanbul'un kaliteli ve güzel bir yaşam için birçok unsuru bünyesinde barındırdığı, her zaman yaşanabilir bir kent olduğu ortaya çıkmakta, bu da kişi ile arasındaki bağın güçlenmesine neden olmaktadır. İstanbul, fiziksel olarak ne kadar değişirse değişsin, ruhun merceğinden seyredildiğinde; kentin medeniyetine, kültürüne ve sembolizmine bağlı olarak her zaman aynı duygu ve hatıralara sahip olacaktır.

Tablo 1: Bir Başka Tepeden şiirinde İstanbul silueti için dizeler ve kodlar

DİZE	KOD
Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!	Tepe
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer	Semt
Nice revnaklı şehirler görünür dünyada,	Revnaklı şehirler
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.	Efsunlu güzellikler
Yaşamıştır derim en hoş ve uzun rüyada	Hoş
Yaşamıştır derim en hoş ve uzun rüyada	Rüya

Bu bağlamda, Şair Yahya Kemal'in Bir Başka Tepeden şiirinin mısralarını açıklayıp anladıktan sonra; şiirin sözlerini analiz edip İstanbul kentinin fiziksel ve soyut yönünü ifade eden anlatımları ortaya çıkarmak mümkün olmuştur. Birinci aşamada, şiirin incelenmesi sonucunda silüetle ilişkili görülen dizelerden elde edilen kodlar şunlardır: Tepe, Semt, Revnaklı şehirler, Efsunlu güzellikler, Hoş, Rüya (Tablo 1).

Tablo 2: Bir Başka Tepeden şiirinde İstanbul silüetini temsil eden anlatımlar
İstanbul Silüetini Temsil Eden Anlatımlar

Şair ve Şiiri	Fiziksel Anlatımlar		Soyut Anlatımlar	TEMA
	Kent ve Mimari İfadeleri	Doğal İfadeler		ALT-TEMA
Yahya Kemal Beyatlı / Bir Başka Tepeden	Semt	Tepe	Revnaklı şehirler Efsunlu güzellikler Hoş Rüya	KOD

İkinci adım olarak, elde edilen bu kodlardan Semt kodu, Kent ve Mimari İfadeleri başlıklı alt-tema altında; Tepe kodu ise Doğal İfadeler alt-teması altında toplanmıştır. Üçüncü adımda, Kent ve Mimari İfadeleri alt-teması ile Doğal İfadeler alt-temasının Fiziksel Anlatımlar teması altında toplanabileceği görülmüştür. Öte yandan, Revnaklı şehirler, Efsunlu güzellikler, Hoş ve Rüya kodları doğrudan Soyut Anlatımlar teması altında toplanmıştır. Böylece, Bir Başka Tepeden şiirinin İstanbul silüetine dair tematik analizi ortaya konmuştur. Analitik tematik tablo, bu şiirde İstanbul silüetini çizen en önemli kelime ve ifadelerin bir envanterini sunmaktadır (Tablo 2).

Orhan Veli Kanık'ın İstanbul Türküsü şiiri

Orhan Veli'nin şiirlerinden İstanbul Türküsü, bıraktığı pek çok iz arasındadır. Şiirlerinde her zaman bir hüznün ve duygu havası vardır. Orhan Veli'nin şiirlerinde İstanbul, farklılıkları ve görünüşüyle uzak kalınca özlenen kent olmaktadır.

Şair, hüznünü ve duygularını şiiri aracılığıyla sergilemektedir.

"İstanbul'da Boğaziçi'nde

Bir garip Orhan Veli'yim

Veli'nin oğlum

Tarifsiz kederler içindeyim
Rumeli Hisarı'na oturmuşum
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum
İstanbul'un mermer taşları
Başıma da konuyor martı kuşları" (Kanık, 1989: 66)

Bu mısralarda yalnızlık, acizlik ve garip duyguları açıkça ortaya koymuştur: Garip, oğlu, tarifsiz kederler, yaşlar, halim, mahzunluğum. Orhan Veli, içinde bulunduğu trajik durumu, yoksulluk ve sevgisizlikten aldığı betimlemelerle anlatmak istediği açıktır. Mekâna dair duygu aktarımı, yerin ruhunu (Norberg-Schulz, 1980: 10), yer hissini (Tuan, 1977: 8) ve yer sevgisini (Tuan, 1974: 92) içinde barındıran mekân atmosferi olgusunu (McCormack, 2018: 15) hatırlatmaktadır. Tüm bu duygulara rağmen şairin İstanbul'la olan ilişkisinin şiirdeki ritim, enerji ve haz ile sürekli bir uyum içinde olduğu söylenebilmektedir. İstanbul'da Boğaziçi denince bundan ilk bahseden odur. Şair, kumsalda oturur, halini ve üzüntülerini anlatır ve İstanbul'un mermer taşları, İstanbul'un orta yeri sinema, Rumeli Hisarı gibi yerler hakkında betimlemeler yapar. Ayrıca doğayı ve Boğaz'da, özellikle Rumeli Hisarı'nı ve çevresinde uçan martıları anlatmaktadır.

İstanbul Türküsü şiiri, Orhan Veli'nin savaş yıllarının yoksullaştırdığı insanların ve yaralıların durumunu yansıtan şiirlerinden biridir. Ancak duygusal ve sosyal yönden de etkilenmiş olan Orhan Veli'nin mekâna (İstanbul) olan etkisi ve bağı, yaşama sevinci ve insan sevgisiyle verdiği mücadelede kendini göstermektedir.

Tablo 3: İstanbul Türküsü şiirinde İstanbul silueti için dizeler ve kodlar

DİZE	KOD
İstanbul'da Boğaziçi'nde	Boğaziçi
Rumeli Hisarı'na oturmuşum	Rumeli Hisarı
İstanbul'un mermer taşları	Mermer taşları
Başıma da konuyor martı kuşları	Martı kuşları
İstanbul'un orta yeri sinema	İstanbul'un orta yeri
İstanbul'un orta yeri sinema	Sinema
Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama	Garip

Bu bağlamda, şair Orhan Veli Kanık'ın İstanbul Türküsü şiirinin mısralarını açıklayıp anladıktan sonra; şiirin sözlerini analiz edip İstanbul kentinin fiziksel ve soyut yönünü ifade eden anlatımları ortaya çıkarmak mümkün olmuştur. Birinci aşamada, şiirin incelenmesi sonucunda silüetle ilişkili görülen dizelerden elde edilen kodlar şunlardır: Boğaziçi, Rumeli Hisarı, Mermer taşları, Martı kuşları, İstanbul'un orta yeri, Sinema, Garip (Tablo 3).

Tablo 4: İstanbul Türküsü şiirinde İstanbul silüetini temsil eden anlatımlar

Şair ve Şiiri	İstanbul Silüetini Temsil Eden Anlatımlar			TEMA	
	Fiziksel Anlatımlar		Soyut Anlatımlar		ALT-TEMA
	Kent ve Mimari İfadeleri	Doğal İfadeler			
Orhan Veli Kanık / İstanbul Türküsü	Boğaziçi Rumeli Hisarı Mermer taşları	Martı kuşları	İstanbul'un orta yeri Sinema Garip	KOD	

İkinci adım olarak, elde edilen bu kodlardan Boğaziçi, Rumeli Hisarı, Mermer taşları kodları, Kent ve Mimari İfadeleri alt-teması altında; Martı kuşları kodu, Doğal İfadeler alt-teması altında toplanmıştır. Üçüncü adımda, Kent ve Mimari İfadeleri alt-teması ile Doğal İfadeler alt-temasının Fiziksel Anlatımlar teması altında toplanabileceği görülmüştür. Öte yandan, İstanbul'un orta yeri, Sinema, Garip kodları doğrudan Soyut Anlatımlar teması altında

toplanmıştır. Analitik tablo, bu şiirde İstanbul silüetini çizen en önemli kelime ve ifadelerin bir envanterini sunmaktadır (Tablo 4).

Orhan Veli Kanık'ın İstanbul'u Dinliyorum şiiri

Orhan Veli'nin, Ömer Zülfü Livaneli ve Fazıl Say gibi birden fazla besteci tarafından bestelenen İstanbul'u Dinliyorum adlı şiirine geçildiğinde, bu şiir duygusal olarak kabul edilebilir. Aynı zamanda bu şiir sinestezik algının (Campen, 2008: 91) bir örneğini sergiler, çünkü şair, İstanbul'u görerek değil işiterek gördüğünü mısralarında açıklamaktadır. Bu durum okuyucuyu İstanbul'u yeni yönleri ve araçlarını içeren farklı bir değerlendirme düzeyiyle tanıştırmaktadır:

"İstanbul'u Dinliyorum
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda
Sucuların hiç durmayan çingirakları; " (Kanık, 1989: 101)

Şiir uyanık bir rüyayı ifade etmektedir; Şair, İstanbul'da gözlerini kapatıp hayata döndüğü yerde, müziğin insan ruhu üzerindeki etkisi gibi, şehrin deneyimlerini seslere odaklanarak ve imgeleri zihninde çizerek yaşamaktan keyif almaktadır. Şair, doğa ve hayal gücünün sesle birleştiği gerçekçi sahneler anlatmaktadır. Şiirin mısralarında, şairin güzel İstanbul kentini, mekânın ve kişinin tasvirine ve aralarındaki ilişkiye bağlı olarak geniş bir perspektiften nasıl sunduğu belirtilmektedir. Şair, İstanbul ile ilgili mısralarında günlük hayattaki dinamik imgeleri temel almıştır.

Şairin zihninde kalan bu imgeler doğal çevrenin ve unsurlarının şehrin yapısındaki değeri, kavrayışı ve hissi ortaya koyabilmektedir. Şair, mısralarında rüzgârdan, ağaçlardan, güllerden, kuşlardan, güvercinlerden, sudan ve bahardan söz etmiştir. Ayrıca mekân olarak Kapalıçarşı, avlular, yalılar, Mahmutpaşa ve kaldırım gibi insani tecrübeler ve onların manevi değerleri (psikolojik ve duygusal) ile ayırt edilen yerleri de eklemiştir. Tüm bu mekânlarda insan etkileşimi belirgindir. Şair, ayaklarını suya sokan kadından, insan emeğini simgeleyen çekiç seslerinden, şarkı söyleyen ve küfürler savuran yosmadan söz etmektedir. Mısraların duygusal yönüne bakıldığında; şair, tüm duyuları tek bir şiirde toplayarak görme, duyma, koklama, tatma ve dokunmadan farklı bir anlam katmıştır. Gözleri kapalı olmasına rağmen İstanbul'u dinlediğini ve tüm detaylarıyla doğru bir şekilde anlattığını, kuş ve çekiç seslerini, konuşma ve şarkı söylemeyi, ter kokusunu, sarhoşluk, üşüme, ısı ve nem hissini vurgulamıştır.

Orhan Veli, gerçek hayattan etkilenmiş ve şiirini halkın anlayacağı şekilde iletmeyi başarmıştır. Bu nedenle edebî anlatımdan uzaklaşarak, yöresel ya da konuşma diline en yakın halk dilinde anlatıma yönelmiştir. Veli her iki şiirinin (İstanbul Türküsü, İstanbul'u Dinliyorum) anlatımında da açıkça görülen tekrar sanatını kullanmıştır.

Tablo 5: İstanbul'u Dinliyorum şiirinde İstanbul silüeti için dizeler ve kodlar

DİZE	KOD
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.	İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Kuşlar geçiyor derken Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık;	Kuşlar
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;	Dalyanlar
Serin serin Kapalıçarşı,	Kapalıçarşı
Cıvı cıvı Mahmutpaşa	Mahmutpaşa
Güvercin dolu avlular,	Avlular
Çekiç sesleri geliyor doklardan	Doklar
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı	Kayıkhaneler
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı	Yalı

Dinmiş lodoların uğultusu içinde.

Lodosların uğultusu

Bu bağlamda, şair Orhan Veli Kanık'ın İstanbul'u Dinliyorum şiirinin mısralarını açıklayıp anladıktan sonra; şiirin sözlerini analiz edip İstanbul kentinin fiziksel ve soyut yönünü ifade eden anlatımları ortaya çıkarmak mümkün olmuştur. Birinci aşamada, şiirin incelenmesi sonucunda silüetle ilişkili görülen dizelerden elde edilen kodlar şunlardır: İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı, Kuşlar, Dalyanlar, Kapalıçarşı, Mahmutpaşa, Avlular, Doklar, Kayıkhaneler, Yalı, Lodosların uğultusu (Tablo 5).

Tablo 6: İstanbul'u Dinliyorum şiirinde İstanbul silüetini temsil eden anlatımlar
İstanbul Silüetini Temsil Eden Anlatımlar

Şair ve Şiiri	Fiziksel Anlatımlar		Soyut Anlatımlar	TEMA
	Kent ve Mimari İfadeleri	Doğal İfadeler		ALT-TEMA
Orhan Veli Kanık / İstanbul'u Dinliyorum	Dalyanlar Kapalıçarşı Mahmutpaşa Avlular Doklar Kayıkhaneler Yalı	Kuşlar	Lodosların uğultusu İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı	KOD

İkinci adım olarak, elde edilen bu kodlardan Dalyanlar, Kapalıçarşı, Mahmutpaşa, Avlular, Doklar, Kayıkhaneler, Yalı kodları, Kent ve Mimari İfadeleri alt-teması altında; Kuşlar kodu, Doğal İfadeler alt-teması altında toplanmıştır. Üçüncü adımda, Kent ve Mimari İfadeleri alt-teması ile Doğal İfadeler alt-temasının Fiziksel Anlatımlar teması altında toplanabileceği görülmüştür. Öte yandan, Lodosların uğultusu ve İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı, kodları doğrudan Soyut Anlatımlar teması altında toplanmıştır. Analitik tablo, bu şiirde İstanbul silüetini çizen en önemli kelime ve ifadelerin bir envanterini sunmaktadır (Tablo 6).

Necip Fazıl Kısakürek'in Canım İstanbul şiiri

Bu şiir, duyarlı bir insanın hayata bakışını ve tarih anlayışını kente bağlı kalarak ifade etmektedir. Yere olan bağlılık insanların o yeri sahiplenmesini artıran, koruma motivasyonu sağlayan ve yere olan sorumluluğunu artıran bir olgu olarak tariflenmiştir (Scannel ve Gifford, 2010: 1-3). Öyle ki şair ve kent arasındaki derin bağlar, onun bu şiirde kenti daha güzel görmesini ve daha güzel anlatmasını sağlamaktadır. Necip Fazıl'ın hayata bakışı, Canım İstanbul adlı şiiri çerçevesinde netleştirilmiş ve tarihe, medeniyete ve topluma karşı duruşu anlatılmıştır:

"Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.
İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;
O benim, zaman, aşım geçmiş sevgilim.
Çiçeği altın yıldız, suyu telli pulludur;
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur. " (Kısakürek, 2005: 171).

Şairin kente ve şehrin tarihine karşı tavır ve duyguları mısralarına yansımıştır ki bu, İstanbul'u ruhuyla ilişkilendirdiği ölçüde güçlü bir İstanbul aşkıyla özetlenebilmektedir. Şair Necip Fazıl bu şiirinde İstanbul'u adeta aşka boğar, o kadar ki bu aşkı zamanı ve mekânı aşmıştır. Her biri farklı özelliklere ve atmosfere sahip yedi tepeden oluşan İstanbul, şairi onları adeta anlatılamaz hale getirmektedir. Şairin ömrünü geçirdiği ve sevdiği dolayısıyla tarihiyle, insanıyla, güzel doğası ve mimarisıyla mısralarında onun kucakladığı yer İstanbul'dur. Bu durum şu mısralarıyla açıklanabilmektedir: "O benim, zaman, aşım geçmiş sevgilim/İstanbul benim canım/Vatanım da vatanım".

Şiir, sözlerine bakılarak, incelenerek ve daha sonra anlamlarına göre gruplanarak analiz edilebilmektedir. Bu da şiirin anlam dünyasına girişini kolaylaştırmaktadır. Şiirde duygusal, manevi ve ahlaki yön açıkça görüldüğü için şair, şiirin tüm pasajlarında bu yön ile ilgili söz ve ifadeler kullanmış, bunların arasında aşk ve duygu ifadelerinden bahsetmiştir: Ruh, canım, sevgilim, rüya, ses, çığlık, sıcak, kokan... Ayrıca, aşağıdaki kelimelerde olduğu gibi anlamı vurgulamak için zıt anlamlı kelimeler kullanmıştır: hayat, ölüm, günah, rahmet, ağlayan, gülen gibi.

İstanbul manzaraları bu şiirde önemli bir yer tutmuştur. İstanbul; şairin şehrin doğal güzelliğini, çocukluğundan, hayatından ve ilgi alanlarından bazı kareleri anlattığı yerdir. Doğanın birçok unsurundan tutkuyla bahsetmektedir, bu şairin şu sözleriyle kanıtlanmaktadır: Toprak, yer, tepe, ada, gök, hava, iklim, rüzgâr, şafak, gece, ay, güneş, su, deniz, servi, at, çiçek, sümbül, bülbül.

Şair, İstanbul'un semtleriyle ilgili olarak mısralarında adı geçen her semtte bir betimleme veya hatıraya yer vermiştir. Şair, İstanbul'daki bazı maddi unsurlarla bağlantılı olarak din, tarih (özellikle fetih) ve ölüm vizyonunu dile getirmiştir. Bu da şairin mekân kavramına ve İstanbul'a bakış açısını anlatır. Bunlar arasında tarihi anlatan delikli duvarlar, ölüme bağladığı heybetli kubbeler ve yüksek minareler, yalı, ahşap konak ve cumbalı odalar vardır.

Şair, boğazdaki mangaldan ve gökyüzünün yere deşiyormuş gibi görüldüğü Çamlıca manzarasından hafızasındaki görüntülerden enstrüman sesleriyle söz etmiştir. Şair, İstanbul'un bazı mahallelerini orada bulunan insanların hayatlarına göre değerlendirmiştir. Yetimhane olarak nitelendirdikleri Eyüp Mahallesi, gurur ve kibir duygularının hâkim olduğu zengin bir mahalle olan Kadıköy gibi. Şair, Adalarda yaşama sevincini ve lüksünü (kıyafetlerle) dile getirirken, Topkapı Sarayı'nda tarihin izleri ve haykırıları hala devam etmektedir. Ardından şair, İstanbul şehrinin ne kadar özel ve farklı olduğunu anneye bağlayarak anlatır ve İstanbul şehri gibi bir vatan olmadığını söyler.

Şair Necip Fazıl, insana ve topluma karşı etkili bir tavır sergileyerek ideal toplumu inşa etmek için insanlarla iletişimini ve genel olarak toplumla iç içe olmayı sürdürmüştür. Şehre bir bütün olarak kesinlikle iyimser duygularla bakmış, bu yüzden şair İstanbul'da ağlayan bir insanın bile mutlu olacağını açıklamıştır. Şiir (Canım İstanbul) hayata olumlu bakışı ve doğa sevgisini yansıtmakta, İstanbul'un geçmişten günümüze akan bir nehir olarak tarihinin vizyonunu kanıtlamaktadır.

Tablo 7: Canım İstanbul şiirinde İstanbul silueti için dizeler ve kodlar

DİZE	KOD
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.	Ay
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.	Güneş
Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale,	Deniz
Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale,	Toprak
Tarihin gözleri var, surlarda delik delik;	Surlar
Servi, endamlı servi, ahirete perdelik...	Servi
Bulutta şaha kalkmış Fatih'ten kalma kır at;	Bulut
Pırlantadan kubbeler, belki bir milyar kırat...	Kubbeler
Şahadet parmağıdır göğe doğru minare;	Minare
Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet...	Beyoğlu
Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet...	Karacaahmet
Boğaz gümüş bir mangal, kaynatır serinliği;	Boğaz
Çamlıca'da, yeredir göklerin derinliği.	Çamlıca
Oynak sular yalının alt katına misafir;	Sular
Oynak sular yalının alt katına misafir;	Yalı
Her akşam camlarında yangın çıkan Üsküdar,	Üsküdar
Perili ahşap konak, koca bir şehir kadar...	Ahşap konak

Cumbalı odalarda inletir ' Katibim'i...	Cumbalı odalar
Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!	Yedi tepe
Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,	Eyüp
Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,	Kadıköy
Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,	Moda
Her şafak Hisaralarda oklar çıkar yayından	Hisarlar
Hala çığlıklar gelir Topkapı Sarayından.	Topkapı Sarayı
Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar;	Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar;
Gecesi sünbül kokan	Sünbül

Bu bağlamda, Şair Necip Fazıl'ın Canım İstanbul şiirinin mısralarını açıklayıp anladıktan sonra; şiirin sözlerini analiz edip İstanbul kentinin fiziksel ve soyut yönünü ifade eden anlatımları ortaya çıkarmak mümkün olmuştur. Birinci aşamada, şiirin incelenmesi sonucunda silüetle ilişkili görülen dizelerden elde edilen kodlar şunlardır: Ay, Güneş, Deniz, Toprak, Surlar, Servi, Bulut, Kubbeler, Minare, Beyoğlu, Karacaahmet, Boğaz, Çamlıca, Sular, Yalı, Üsküdar, Ahşap konak, Cumbalı odalar, Yedi tepe, Eyüp, Kadıköy, Moda, Hisarlar, Topkapı Sarayı, Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar, Sünbül (Tablo 7).

Tablo 8: Canım İstanbul şiirinde İstanbul silüetini temsil eden anlatımlar
İstanbul Silüetini Temsil Eden Anlatımlar

Şair ve Şiiri	Fiziksel Anlatımlar		Soyut Anlatımlar	TEMA
	Kent ve Mimari İfadeleri	Doğal İfadeler		ALT-TEMA
Necip Fazıl Kısakürek /Canım İstanbul	Surlar Kubbeler Minare Beyoğlu Karacaahmet Boğaz Çamlıca Yalı Üsküdar Ahşap konak Cumbalı odalar Eyüp Kadıköy Moda Hisarlar Topkapı Sarayı	Ay Güneş Deniz Toprak Servi Bulut Sular Yedi tepe Sünbül	Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar	KOD

İkinci adım olarak, elde edilen bu kodlardan Surlar, Kubbeler, Minare, Beyoğlu, Karacaahmet, Boğaz, Çamlıca, Yalı, Üsküdar, Ahşap konak, Cumbalı odalar, Eyüp, Kadıköy, Moda, Hisarlar ve Topkapı Sarayı kodları, Kent ve Mimari İfadeleri başlıklı alt-tema altında; Ay, Güneş, Deniz, Toprak, Servi, Bulut, Sular, Yedi tepe ve Sünbül kodları ise Doğal İfadeler alt-teması altında toplanmıştır. Üçüncü adımda, Kent ve Mimari İfadeleri alt-teması ile Doğal İfadeler alt-temasının Fiziksel Anlatımlar teması altında toplanabileceği görülmüştür. Öte yandan, Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar, kodu doğrudan Soyut Anlatımlar teması altında toplanmıştır. Böylece, bu şiirin İstanbul silüetine dair tematik analizi ortaya konmuştur. Analitik tematik tablo, bu şiirde İstanbul silüetini çizen en önemli kelime ve ifadelerin bir envanterini sunmaktadır (Tablo 8).

KARŞILAŞTIRMA VE TARTIŞMA: İNCELENEN ŞİİRLER ÜZERİNDEN İSTANBUL SİLÜETİNİN İMGESEL YANSIMASININ ORTAYA KONMASI

Bu çalışmada seçilen şiirler, önceki bölümlerde belirtildiği gibi dikkatle incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, ortak sonuçları çıkarmak için en önemli analiz ve gözlemlerin toplanması amaçlanmıştır. Çalışmanın içeriğine ilişkin analitik tablo (Tablo 9), bu çalışmada incelenen şiirlerin tematik ifadelerini bir araya getirmekte ve aralarında analitik bir kesişim sürecini ifade eden sunuşla ulaşılan kod—alt-tema—tema—kavram ilerleyişini

göstermektedir. Böylece bu ifadeler bütünü üzerinden "İstanbul'un şiirsel silueti" olarak adlandırılabilir İstanbul kentinin kendine özgü bir siluetini göstermek mümkündür.

Tablo 9: Bu çalışmada incelenen şiirlerde İstanbul siluetini temsil eden anlatımlar

Şair ve Şiirleri	İstanbul Siluetini Temsil Eden Anlatımlar		
	Fiziksel Anlatımlar		Soyut Anlatımlar
	Kent ve Mimari İfadeleri	Doğal İfadeler	
Yahya Kemal Beyatlı / Bir Başka Tepeden	Semt	Tepe	Revnaklı şehirler Efsunlu güzellikler Hoş Rüya
Orhan Veli Kanık / İstanbul Türküsü	Boğaziçi Rumeli hisarı Mermer taşları	Martı kuşları	İstanbul'un orta yeri Sinema Garip
/ İstanbul'u Dinliyorum	Dalyanlar Kapalıçarşı Mahmutpaşa Avlular Doklar Kayıkhaneler Yalı	Kuşlar	Lodosların uğultusu İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Necip Fazıl Kısakürek / Canım İstanbul	Surlar Kubbeler Minare Beyoğlu Karacaahmet Boğaz Çamlıca Yalı Üsküdar Ahşap konak Cumbalı odalar Eyüp Kadıköy Moda Hisarlar Topkapı Sarayı	Ay Güneş Deniz Toprak Servi Bulut Sular Yedi tepe Sümbül	Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar
En Sık Kullanılan İfadeler	Farklı semtler Anıtsal yapılar Dini yapılar Sivil mimari örnekleri	Tepe Kuşlar	

Bu çalışmada adı geçen şairlerin şiirleri yer, insan ve zaman kavramları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Doğa, mahalleler, binalar, insanlar, duygular ve duyular, tarih ile ilgili kelime ve sembolik ifadeler kapsamlı bir şekilde vurgulanmış ve böylece İstanbul'un silueti onların perspektifinden eksiksiz bir şekilde görülebilmektedir (Tablo 9) (Tablo 10).

Bu şiirlerde ortak olarak; kent ve mimari çerçevede en sık kullanılan ifadeler farklı semtler, anıtsal yapılar, dini yapılar ve sivil mimari örnekleridir. Semtlerin siluete etki eden özellikleri imgesel olarak şiirlere yansımıştır (Tablo 9). Bu durumda şiirlerde şairin siluete dair zihinsel imgesini oluşturan bileşenlerin uzaktan algılanabilen ve anıtsal işaret öğeleri (Steck ve Mellot, 2000: 78) ve yakından algılanabilen ancak yine de siluet görünümüne giren lokal işaret öğeleri (Raubal ve Winter, 2002: 256) olduğu saptanmıştır.

Doğal çerçevede en çok üzerinde durulan ifadeler tepe ve kuşlar olmuştur (Tablo 9). Son yıllarda, araştırma literatüründe biyofilik tasarım (Africa vd., 2019: 1) terimiyle ön plana

çıkan insan-mimari-doğa ilişkisi şiirlerdeki silüet imajında da karşımıza çıkmıştır. Kent yaşayan ve kompleks bir organizmadır ve kent yaşamı içinde mimari ve insan ile birlikte doğanın varlığı insanın yaşam kalitesine ve iyi olma haline etkisi açıktır (Hunter vd., 2019: 1, 2; Fisher vd., 2021: 5).

Ayrıca şiirlerde İstanbul silüetine dair soyut izlenimler, duygular, duygulanımlar ve analogiler ile ifade edilmiştir (Tablo 9). İnsanın yaşadığı kent için sahip olduğu duygular onun kentle kurduğu bağı gösterir. Literatürde yer hissi olarak tariflenen bu olgu ile kent ile insan arasında bir bağ oluşur ve bu bağ sayesinde insanın çevresine karşı sorumluluk duygusu gelişir (Javed ve Kour, 2022: 1-3). Diğer yandan, fiziksel ve sosyal şartlar sayesinde bu bağın oluşabildiği kentlerde insanların daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürdüğü gözlenir (Scannell ve Gifford, 2017: 257).

Tablo 10: İncelenen şiirlerde İstanbul silüetine dair baskın temalar

Şair ve Şiiri	Baskın Alt-Temalar ve Temalar
Yahya Kemal Beyatlı / Bir Başka Tepeden	Soyut Anlatımlar
Orhan Veli Kanık / İstanbul Türküsü	Kent ve Mimari İfadeleri Soyut Anlatımlar
Orhan Veli Kanık / İstanbul'u Dinliyorum	Kent ve Mimari İfadeleri Soyut Anlatımlar
Necip Fazıl Kısakürek / Canım İstanbul	Kent ve Mimari İfadeleri Doğal İfadeler

Her şiir için alt-temalar ve temalar açısından sonuçlar şöyledir (Tablo 10):

Yahya Kemal'in aşk ve bağlamında önemli bir etki yarattığı ve Bir Başka Tepeden adı altında ortaya çıkan İstanbul silüetini kendi perspektifinden resmettiği söylenebilmektedir. İstanbul doğasının güzelliğini ve mahallelerin farklı güzelliklerine bakan tepelerini, bu aziz İstanbul şehrinde yaşamının değerini şiir ve lirik dizeleriyle anlatmıştır. Beyatlı bu şiirinde İstanbul silüetine dair imgelerini kentsel ve mimari ifadelerden çok soyut ifadelerle anlatmıştır.

Orhan Veli'nin İstanbul Türküsü şiirinde İstanbul'a, havasına ve özel mekânlarına duyduğu aşk ile onda bir tuhaflık ve yalnızlık duygusuna neden olan değişimlerden dolayı duyduğu üzüntü arasında bir çelişki halinde yaşadığı sonucuna varılabilmektedir. Orhan Veli'nin yani hüzünlü adamın Boğaz'a sığınması ve buradaki endişeleri silüetle ilişkili olarak daha çok mimari, kentsel ve soyut ifadelerle dile getirilmiştir.

Orhan Veli'nin İstanbul'u Dinliyorum adlı şiirinde duygusal, yaratıcı ve duygusal yönü dikkate alan özel araçlar kullanarak etkili bir İstanbul silüeti çizdiği söylenebilmektedir. Bunu yaparken şair silüeti kentsel ve mimari perspektiflerden görerek, tarihi mekânları ve bunların içindeki insanların etkileşimini bir araya getiren soyut özellikleri vurgulayan bir İstanbul anlatmıştır.

Necip Fazıl'ın Canım İstanbul şiiri, İstanbul'un tarihi, doğası, mimarisi, semtleri ve insanların seçkin bir tasvirini içermektedir. Bu şiir aracılığıyla İstanbul kentinin çeşitli fiziksel ve doğal unsurlarıyla zengin bir silüetini çizmek mümkündür. Şair, bu yerleri ve varlıkları anarken İstanbul'u kendi sözleriyle ölümsüzleştirmiştir.

Kısacası bu çalışmada incelenen şiirlerde İstanbul silüetinin çok yönlü ve etkili bir şekilde anlatıldığı söylenebilir. Bu şiirlerin sözleriyle ezgileri harmanlandıktan sonra söz daha geniş bir yankıya ve daha güçlü bir etkiye sahip olmuştur. İnsanlar, İstanbul'u anıtlarıyla özdeşleştiren bahsi geçen şair ve besteciler sayesinde kendilerinin bu kent ile olan fiziksel ve soyut bağlantılarını daha iyi hissedebilmektedirler. Bu, ayırt edici kent İstanbul'un orijinal silüetini çizmedeki önemli rolleri doğrulamaktadır.

SONUÇ

Kent silueti, çeşitli bileşenlerden oluşan, çeşitli etkenlerden etkilenen ve zaman birikimlerine bağlı esnek bir olgudur. Bu nedenle siluet kavramı bir temsil ve algı sorunu olarak tartışılmalıdır. Oysa kentin tanımı, kentsel mekândaki yapıların dış hatlarını aşmalıdır. Şiir, kent perspektifleri ve yerleşimleri hakkında ipuçları verdiği için, kentin silüetinin özgünlüğünün ve kimliğinin bir kanıtıdır.

Bu çalışmada üç şairin (Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek) İstanbul'un güzelliğini birbirinden farklı dört şiirde nasıl yansıttığı ortaya konmuştur. Bu şairlerin şiirleri, hayata bakış tarzlarına, tarih ve medeniyete karşı tutumlarına göre farklı pencerelerden İstanbul vizyonlarını açıklamış ancak hepsi benzer duyguları, doğal ve mimari güzelliği anlatmıştır. Şairlerin şiirlerinden çıkarılan ve betimsel tematik analizle ortaya konan İstanbul'a dair tüm fiziksel ve soyut unsurlar (doğa, mimari, duygu ve duyular gibi) kentin kimliğini, tarihini ve medeniyetini ifade eder, insanların hayatını ve düşüncesini yansıtır, kısacası onlar İstanbul ruhunun bir ifadesidir. İncelenen şiirlerde en çok üzerinde durulan noktalar İstanbul sevgisini vurgulamak, coğrafi ve doğal güzelliklerini, kadim tarihini anlatmak, tarihi mahallelerden bahsetmek ve her birine ayrı bir karakter kazandırmaktır.

KAYNAKÇA

- Africa J., Heerwagen, J., Loftness, V. & Ryan Balagtas, C. (2019). Biophilic design and climate change: performance parameters for health. *Frontiers in Built Environment*, 5: 28, 1-5.
- Akarsu, H. T. & Erdoğan, N. (2021). Sunuş: derinlikli ve bilinçli bir mimarlık için okunmazsa olmaz eserler: edebiyatta mimarlık. İçinde: *Edebiyatta Mimarlık*, ed. Hikmet Temel Akarsu ve Nevnihal Erdoğan, YEM Yayın, ss. 15-19.
- Altuntaş, Z. B. & Önder, D. E. (2016). Changes in urban skylines and perception of the citizens: a study of Istanbul. *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 2(4), 258-268.
- Bachelard, G. (2017). *Mekân poetikası*. İthaki Yayınları, İstanbul.
- Bayrak, Ö. (2013). *Tevfik Fikret'in şiirlerinde mekan ve algı*. Kesit Yayıncılık, İstanbul.
- Beyatlı, Y. K. (2008). *Kendi gök kubbemiz*. Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- Beyatlı, Y. K. (2022). *Aziz İstanbul*. Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- Bignault, I. & Ritchie, J. (2009). Revealing the wood and the trees: reporting qualitative research. *Health Promotion Journal of Australia*, 20(2), 140-145.
- Bostancı, S. & Oral, M. (2017). Experimental approach on the cognitive perception of historical urban skyline. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 5, 45-59.
- Bostancı, S. (2021). Researching for methods in visual analyses of urban skylines. *A+Arch Design International Journal of Architecture and Design*, 7(2), 161-173.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Campen, C. V. (2008). *The hidden sense: synesthesia in art and science*. MIT Press.
- Can, A. (2015). Şiir üzerine yapılan çalışmalarda imge terimi. *Yeni Türk Edebiyatı: Hakemli Altı Aylık İnceleme Dergisi*, 12, 29-59.
- Carmona, M. (2021). *Public places urban spaces: the dimensions of urban design*. Routledge.
- Charney, I. (2007). The politics of design: architecture, tall buildings and the skyline of Central London." *Area*, 39(2), 195-205.
- Creswell, J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Çev. M. Bütün ve S. B. Demir, Siyasal Kitabevi.
- Çakmakçı, S. (2020). Şiir ve şehir: Türk şiirinde İstanbul sevgisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 1-35.
- DalGLISH, S. L., Khalid, H. & McMahan, A. S. (2020). Document analysis in health policy research: the READ approach. *Health Policy and Planning*, 35, 1424-1431.
- Doğan, A. (2018). *Tarih ve mekan odağında Türk romanı incelemeleri*. Hece Yayınları.

- Fisher, J. C., Emerson Bicknell, J., Nesbitt Irvine, K., Fernandes, D., Mistry, J. & Davies, Z. G. (2021). Exploring how urban nature is associated with human wellbeing in a neotropical city. *Landscape and Urban Planning*, 212, 1-10.
- Geçgel, H. (2007). Bir görüntü (imgeler) sanatı olarak şiir. *Hayal Dergisi*, 21, 20-27.
- Gelir, Y. (2020). Turgut Uyar'ın "Toplandılar" şiir kitabına tematik bir yaklaşım. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 2020, 1028-1046.
- Ghazaleheniya, İ. & Özsavaş, A. A. (2022). The impact of tall buildings within the existing and historical urban environment. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 4(2), 62-72.
- Göksoy Özkan, V. (20212). İstanbul silüetinin vazgeçilmezi Kız Kulesi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, c1, 1-4.
- Gönen, S. (2010). Türkülerin dilinde İstanbul silüetinin görünümü. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 159-178.
- Güney, C., Girginkaya, S. A., Çağdaş, G. & Yavuz, S. (2012). Tailoring a geomodel for analyzing an urban Skyline. *Landscape and Urban Planning*, 105(1-2), 160-173.
- Heath, T., Smith, S. G. & Lim, B. (2000). Tall buildings and the urban skyline: the effect of visual complexity on preferences. *Environment and Behavior*, 32(4), 541-556.
- Hisar, A. Ş. (2011). *Boğaziçi Mehtapları*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Hunter, M. R., Gillespie, B. W. & Chen, SY-P. (2019). Urban nature experiences reduce stress in the context of daily life based on salivary biomarkers. *Frontiers in Psychology*, 10(722), 1-16.
- Javed, A. & Kour, P. (2022). The role of place attachment in defining a relationship between green awareness, conservation commitment and environmental responsible behavior of university students in India. *Visions for Sustainability*, 18, 01-21.
- Kanık, O. V. (1989). *Bütün şiirleri*. Adam Yayınları.
- Kanter, B. (2013). *Şiirsel kimlikten mekânsal sınırlara: İkinci Yeni şairlerinin mekan algısı*. Okur Akademi Yayınları, İstanbul.
- Karimimoshaver, M. & Winkemann, P. (2018). A framework for assessing tall buildings' impact on the city skyline: aesthetic, visibility, and meaning dimensions. *Environmental Impact Assessment Review*, 73, 164-176.
- Karimimoshaver, M., Parsamanesh, M., Aram, F. & Mosavi, A. (2021). The impact of the city skyline on pleasantness; state of the art and a case study. *Heliyon*, 7(5), 1-9.
- Kayesa, N. K. & Shung-King, M. (2021). The role of document analysis in health policy analysis studies in low and middle-income countries: lessons for HPA researchers from a qualitative systematic review. *Health Policy Open*, 2, 1-13.
- Kısakürek, N. F. (2005). *Çile bütün şiirleri*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Köseoğlu, E. & Durna, K. (2022). Abdülhak Şinasi Hisar'ın Boğaziçi Mehtapları eserinde kamusal mekânın kolektif ve duysal tanımlayıcısı olarak İstanbul Boğaziçi", *Yapı Dergisi*, 473, 42-44.
- Lang, J. (1987). *Creating architectural theory*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Lim, B. & Heath, T. (1994). What is a skyline: a quantitative approach. *Architectural Science Review*, 37(4), 163-170.
- Lukić, I. (2011). Relation between creativity and planned regulation in the process of shaping urban skyline. *Creativity Studies*, 4(2), 131-149.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Massachusetts Institute of Technology.
- McCormack, D. (2018). *Atmospheric things: on the allure of elemental envelopment*. Duke University Press, London.
- Mumford, L. (1961). *The city in history*. Harcourt Brace & World Inc.
- Narlı, M. (2008). Üç İstanbul: Yahya Kemal, Orhan Veli ve İlhan Berk'in şiirlerinde İstanbul. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 157-171.
- Narlı, M. (2017). *Şiir ve mekân: Cumhuriyet dönemi (1920-1950) Türk şiirinde şiir-mekan ilişkisi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: towards a phenomenology of architecture*. Rizzoli.
- Okay, O. (2023). Kısakürek, Necip Fazıl. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 31 Ocak 2023, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kisakurek-necip-fazil>.

- Önem, B. & Kılınçaslan, İ. (2005). Haliç bölgesinde çevre algılama ve kentsel kimlik. *İTÜ Dergisi/a*, 4(1), 115-125.
- Öztekın, Ö. (2016). *XIX. yüzyılda İstanbul- kent mimarisini şiir üzerinden okumak*. Ürün Yayınları, Ankara.
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N. & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533-44.
- Rapoport, A. (1977). *Human aspects of urban form: towards a man environment approach to urban form and design*. Pergamon Press.
- Rasmussen, S. E. (1994). *Yaşanan mimari*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Raubal, M. & Winter, S. (2002). Enriching wayfinding instructions with local landmarks. *Geographic Information Science*, ed. Max Egenhofer ve David M. Mark, Springer, 243-259.
- Sakıcı, Ç. (2017). Kentsel silüet tasarımı: Kastamonu örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17(4), 652-659.
- Saldana, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. Sage Publications.
- Santos-Delgado, R. (2005). Architectural landmarks in Davao City: value-based approach to the history of architecture. *Banwa*, 2(1), 38-62.
- Saraçoğlu, E. (2017). Orhan Veli'nin şiirlerinde anlatım özellikleri ve yineleme sanatı üzerine bir inceleme. *Turkish Studies*, 12(30), 625-634.
- Sayar, E. (2013). Orhan Veli'nin İstanbul'u Dinliyorum şiiri üzerinden İstanbul'u göstergebilimsel okumak. *Turkish Studies*, 8(9), 2185-2200.
- Scannell, L. & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: a tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1-10.
- Scannell, L. & Gifford, R. (2017). The experienced psychological benefits of place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 51, 256-269.
- Stamps, A. (2002). Fractals, skylines, nature and beauty. *Landscape and Urban Planning*, 60(3), 163-184.
- Steck, S. & Mallot, H. (2000). The role of global and local landmarks in virtual environment navigation. *Presence*, 9(1), 69-83.
- Şevkin, E. & Gül, M. (2017). İstanbul silüetindeki değişim. *Tasarım Kuram Dergisi*, 13(23), 1-14.
- Tanpınar, A. H. (2007). *Bütün şiirleri*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Topçu, K. (2018). Determining a strategy for sustainable development of local identity: case of Birgi (İzmir/Turkey). *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 6(2), 371-398.
- Tuan, Y. F. (1974). *Topophilia: a study of environmental perception attitudes and values*. Prentice-Hall.
- Tuan, Y. F. (1977). *Space and place: the perspective of experience*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Tüzer, İ. (2011). İkinci Yeni şiirinde bir yaşam alanı olarak kent algısı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29, 403-420.
- Uçman Altınışik, I. (2016). Tarihî İstanbul silüeti kavramı ve kamusal görünürlük sorunu. *Mimarlık Dergisi*, 387, 64-67.
- Ulu, A. & Karakoç, İ. (2004). Kentsel değişimin kent kimliğine etkisi. *Planlama Dergisi*, 3(29), 59-66.
- Yıldırım, G. (2017). Peyami Safa'nın 'Fatih Harbiye' romanında mekan. İçinde: *Romanda Mekan: Romanda Mekan Poetiği ve Çözömler*, ed. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin, 2017, Akçağ Yayınları, ss. 87-105.
- Yılmaz, E. B. (2019). *Edebiyat şehir hafıza: Türk romanında hafıza mekanı olarak şehir (1940-1960)*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Yin, R. (2002). *Case study research design and methods, Applied Social Research Methods Series Vol 5.*, Sage Publications, Londra.